

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

RPO - 687806 - I/II/NC

00-090 Warszawa Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Warszawa, dnia 18.05.2012 r.

Pani Krystyna Szumilas
Minister Edukacji Narodowej
Ministerstwo Edukacji Narodowej
al. J. Ch. Szucha 25
00-918 Warszawa

honorowa Pani Minister

Do Rzecznika Praw Obywatelskich trafiła skarga w sprawie wątpliwości co do interpretacji przepisów prawa oświatowego. Kurator Oświaty wydał zalecenie dostosowania statutu Szkoły do obowiązującego prawa powołując się m.in. na stanowisko Ministra Edukacji Narodowej. Przedstawiona interpretacja budzi jednak wątpliwości Skarżącego a także Rzecznika Praw Obywatelskich.

Zgodnie z opinią Kuratora Oświaty powołującego się m.in. na opinię Pana Jarosława Zielińskiego, sekretarza stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej z dnia 9 lutego 2006 r. (odpowiedź na interpelację poselską Pana Posła Arkadiusza Rybickiego z dnia 6 stycznia 2006 r., interpelacja nr 518), status prawny pełnoletnich uczniów powinien zostać uzależniony od tego, czy uczeń utrzymuje się samodzielnie czy też pozostaje na utrzymaniu rodziców. W pierwszym przypadku uczeń powinien cieszyć się pełną samodzielnością kształtowania swoich relacji z placówką, w drugim przypadku rodzice powinni mieć zagwarantowaną możliwość wychowywania swojego dziecka, zachowując zatem m. in. prawo uzyskiwania informacji o jego postępach w nauce, nawet bez wiedzy i zgody ucznia.

Należy zauważyć, że zgodnie z art. 92 ustawy z dnia 25 lutego 1964 roku Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. Nr 9, poz. 59 z późn. zm.) dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską do osiągnięcia pełnoletniości. Wraz z osiągnięciem 18 roku życia dziecko osiąga pełną zdolność do czynności prawnych. Oznacza to, że rodzice tracą

prawo reprezentowania go przed organami administracji publicznej (nie mogą dłużej składać oświadczeń woli w imieniu dziecka, o ile nie uzyskają od niego odpowiedniego upoważnienia), nie mogą także wykonywać w jego imieniu żadnych przysługujących mu uprawnień. Zdolność do czynności prawnych może zostać ograniczona wyłącznie orzeczeniem sądu w sytuacji, w której stan zdrowia pełnoletniej osoby nie pozwala jej na samodzielnie prowadzenie swoich spraw (np. ze względu na upośledzenie umysłowe czy chorobę psychiczną). Zdolność do czynności prawnych nie ulega ograniczeniu w sytuacji, w której obywatel, z jakichkolwiek względów, pozostaje na utrzymaniu osoby trzeciej.

Należy zauważyć, że zgodnie z art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wszyscy są równi wobec prawa. Różnicowanie sytuacji prawnej obywateli ze względu na nieuzasadnione kryterium jest zatem niedopuszczalne. Osoby pełnoletnie mają prawo swobodnego decydowania o swoim życiu, przysługuje im między innymi prawo ochrony dotyczących ich danych przed nieuprawnioną ingerencją osób trzecich. Prawo to, zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji, może zostać ograniczone tylko w drodze ustawy, jeżeli jest to uzasadnione obiektywnymi względami konieczności ochrony innych konstytucyjnych wartości.

Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz Kurator Oświaty w przedstawionych wyjaśnieniach wskazują, że podstawą zróżnicowania sytuacji prawnej pełnoletnich uczniów jest art. 135 § 2 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59 z późn. zm. zwanej dalej KRO). Przepis ten przewiduje, że w stosunku do dzieci obowiązek alimentacyjny może polegać na staraniach o wychowanie uprawnionego. Ponieważ zaś pełnoletnia, ale pozostająca na utrzymaniu rodziców osoba korzysta z nałożonego na rodziców obowiązku alimentacyjnego, rodzice zachowują wobec pełnoletniego dziecka uprawnienia zbliżone do tych, jakie przysługiwały im do osiągnięcia przez nie osiemnastego roku życia.

Należy podkreślić, że przedstawiona interpretacja przepisów KRO nie jest uprawniona. Regulacje zawarte w art. 135 KRO odnoszą się do dzieci zarówno pełnoletnich jak i niepełnoletnich, nie stanowią zatem samodzielnej podstawy uprawnień wychowawczych rodziców. Wskazanie, że obowiązek alimentacyjny „może polegać na staraniach o utrzymanie i wychowanie uprawnionego” służy zatem przede

wszystkim wyliczeniu sposobów, w jakich może (choć nie musi) objawiać się obowiązek alimentacyjny oraz ustalenia zasad rozliczania kosztów wychowania i opieki w sytuacji, w której zobowiązanych do świadczeń alimentacyjnych na rzecz ucznia jest kilka osób. Podstawą konkretnego obowiązku zawsze muszą być jednak odrębne przepisy (w odniesieniu do „utrzymania” jest nim art. 133 KRO, w kwestii „wychowania” art. 96 KRO, który jednak odnosi się wyłącznie do osób niepełnoletnich).

Należy także zauważyć, że obowiązek alimentacyjny pełni przede wszystkim funkcje socjalne i zależy od stanu majątkowego zarówno osoby uprawnionej jak i osoby zobowiązanej. Różnicowanie sytuacji prawnej obywateli ze względu na obowiązek alimentacyjny stanowi zatem w istocie różnicowanie sytuacji prawnej obywateli ze względu na ich sytuację finansową. Rozwiązanie takie wydaje się zaś w demokratycznym państwie prawnym niedopuszczalne. Należy również zauważyć, że obowiązek alimentacyjny nie istnieje w sytuacji, w której osoba pełnoletnia może utrzymać się samodzielnie lub mogłaby, ale nie dokłada starań w celu uzyskania możliwości samodzielnego utrzymania się. Należy zatem podkreślić, że w wielu przypadkach, w których pełnoletnie dzieci są utrzymywane przez rodziców, rodzice mogliby zgodnie z prawem odmówić świadczeń alimentacyjnych wskazując, że ich córka lub syn mogą próbować podjąć pracę. Oferowane dziecku utrzymanie nie jest bowiem skutkiem prawnego obowiązku, ale wynika z naturalnych więzi emocjonalnych oraz chęci zapewnienia mu przynajmniej średniego wykształcenia. Fakt ten nie powinien mieć zaś żadnego wpływu na sytuację prawną pełnoletniego ucznia.

Należy także zauważyć, że uczeń może być uprawniony do otrzymywania świadczeń alimentacyjnych nie tylko od rodziców, ale także dziadków, rodzeństwa czy współmałżonka, a więc osób, którym niewątpliwie nie przysługują uprawnienia wychowawcze wobec pełnoletniego ucznia. Oznacza to, że możliwość korzystania m.in. z prawa do ochrony danych zależy od przypadkowych czynników, które w żadnym przypadku nie powinny stanowić podstawy różnicowania sytuacji prawnej obywateli (np. zameżna uczennica lub uczeń pozostający na utrzymaniu dziadków cieszą się prawami, z których nie mogą korzystać ich rówieśnicy pozostający na utrzymaniu rodziców). Rozróżnienie takie wydaje się zaś stanowić naruszenie konstytucyjnej gwarancji równości.

W tym kontekście należy także zwrócić uwagę na praktyczne konsekwencje zastosowanej interpretacji. Przede wszystkim szkoła ma ograniczone możliwości weryfikowania na czym utrzymaniu pozostaje uczeń. Dodatkowo problemy może stwarzać interpretacja sytuacji, w której uczeń co prawda pracuje zawodowo lub osiąga dochody z innego źródła (np. najmu nieruchomości, którą otrzymał w spadku), ale rodzice wciąż pomagają mu finansowo lub zapewniają mieszkanie. Należy podkreślić, że w takiej sytuacji znajduje się bardzo wielu młodych ludzi, w szczególności tych, którzy kontynuują naukę.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001, Nr 14, poz. 147 z późn. zm.), zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o zajęcie stanowiska w opisanej sprawie.

z poważaniem

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich